

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
OP Praha – pól růstu ČR

Akreditovaný vzdělávací program Příběhy porozumění. Moderní výuková metoda tvůrčího psaní k vybraným tématům na 2. stupni ZŠ a SŠ

Vzdělávací program byl akreditován MŠMT v rámci systému dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků pod č. j.: MSMT-508/2018-1-26

**Vzdělávací program je realizován v rámci projektu reg. č.
CZ.07.4.68/0.0/0.0/16_037/0000305 Příběhy porozumění. Moderní
výuková metoda tvůrčího psaní k vybraným tématům
na 2. stupni ZŠ a SŠ**

Centrum pro kulturní a sociální studie, z.s.
Praha 2019

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
OP Praha – pól růstu ČR

Projekt

Příběhy porozumění. Moderní výuková metoda tvůrčího psaní k vybraným tématům na 2. stupni ZŠ a SŠ, reg. č. CZ.07.4.68/0.0/0.0/16_037/0000305 je spolufinancován Evropskou unií

Akreditovaný vzdělávací program Příběhy porozumění. Moderní výuková metoda tvůrčího psaní k vybraným tématům na 2. stupni ZŠ a SŠ je výstupem projektu reg. č. CZ.07.4.68/0.0/0.0/16_037/0000305

Praha 2019

© Centrum pro kulturní a sociální studie, z. s.

© Tomáš Zmeškal

1. Název vzdělávacího programu:

Příběhy porozumění. Moderní výuková metoda tvůrčího psaní k vybraným tématům na 2. stupni ZŠ a SŠ

2. Obsah vzdělávacího programu:

2.1. Anotace

Vzdělávací program svým obsahem propojuje téma lidských a občanských práv se znalostmi používání technik tvůrčího psaní ve výuce žáků. Účastníci (pedagogové) se v kurzu seznámí s literárními díly, která lidská práva a svobody v umělecké formě reflektují a současně získají dovednosti v používání moderní výukové metody tvůrčího psaní; tedy způsobu, jak o lidských a občanských právech na 2. stupni ZŠ a na SŠ učit a s žáky/studenty v hodinách efektivně a tvůrčím způsobem pracovat.

2.2. Metodická východiska

2.2.1. Proč (a jak) používat metodu tvůrčí psaní pro výuku lidských práv na školách?

- Tvůrčí psaní, oproti běžnému analytickému přístupu používanému většinou v humanitních předmětech, pracuje (stejně tak, jako i jiné umělecké prostředky) nejenom s analytickým přístupem, ale ve velké míře také aktivizuje emocionální stránku osobnosti žáků, studentů a pedagogů a zapojuje osobní zkušenosti, emoce i pozorování, jde tedy o tvůrčí syntetický proces. Jeho hlavní atraktivitou je však skutečnost, že žáci/studenti začnou (mnohdy poprvé) strukturovaně využívat svůj tvůrčí potenciál (byť umělecká stránka rozvinutí jejich osobnosti není nadřazená probíraným tématům lidských a občanských práv). Zároveň tvůrčí psaní slouží vlastnímu literárnímu sebevyjádření žáků/studentů.
- Lidská a občanská práva jsou jedním ze základních humanistických principů, ovlivňujících soustavně českou literaturu přinejmenším od národního obrození. Jak je obecně známo, byli ve 20. století nejdůležitější čeští literární tvůrci osobně exponováni při obraně a rozvoji občanských a lidských práv, svobody a humanistických principů. Jejich tvorba, jejich životy a bohužel v mnoha případech i jejich úmrtí to potvrzují; Vladislav Vančura, autor monumentálních *Obrazů z dějin národa českého* byl popraven nacisty v r. 1942, Josef Čapek zemřel na konci 2.

světové války pravděpodobně v koncentračním táboře v Bergen-Belsenu.¹ Někteří čeští literáti formulovali demokratické požadavky většinové společnosti i v 60. letech. Např. spisovatel Ludvík Vaculík je autorem *Manifestu 2000 slov*, jméno a dramatickou tvorbu Václava Havla není třeba představovat. **Dnes je definice základních lidských a občanských práv vtělena do Listiny základních práv a svobod, která je součástí ústavního pořádku ČR.**

- Problémem pro pedagogy ZŠ a SŠ je, jak aktualizovat i nedávné historické informace, které jsme uvedli výše, do aktuálně prožité a průběžně aktualizované osobní zkušenosti žáků a studentů. Zde má technika tvůrčího psaní bohatě rozpracovanou (ta zahraniční, ale i naše) metodologii.² Tvůrčí psaní se v tomto a podobných tématech používá např. v Holandsku, Německu, Velké Británii, v USA a dalších zemích. Základem výuky tvůrčího psaní jsou tvůrčí literární semináře, známé také synonymicky jako literární dílny, které vedou zkušení spisovatelé a spisovatelky. V těchto literárních dílnách se na rozdíl od běžného studia skript nebo přednášek v první řadě vytvářejí (společně nebo jednotlivě) literární texty a studující jsou uváděni do množství tvůrčích literárních technik. Důraz je v těchto literárních dílnách položen vždy na praxi autorského psaní a jeho zpětného zhodnocení.

2.2.2. Problematika lidských a občanských práv a svobod a její reflexe v literatuře

- V Listině se již v hlavě 1, čl. 3 říká „základní práva a svobody se zaručují všem bez rozdílu pohlaví, rasy, barvy pleti, jazyka, víry a náboženství, politického či jiného smýšlení, národního nebo sociálního původu, příslušnosti k národnostní nebo etnické menšině, majetku, rodu nebo jiného postavení“. Hlava 2 čl. 7 hovoří o nedotknutelnosti soukromí a např. čl. 10 hovoří o právu na zachování lidské důstojnosti, osobní cti, dobré pověsti či ochraně dobrého jména.
- Tato a podobná témata jsou často zpracovávána literárně. Na jedné straně můžeme zmínit Jana Neruda a jeho *Povídky malostranské* (např. povídka *Přivedla žebráka na mizinu*, kde se rozpracovává dobré jméno a důsledek pomluvy), na straně druhé např. Kunderův *Žert*, komplexní mnohavrstevný román, kde je dopad totalitární společnosti a jejího vlivu na jedince analyzován psychologicky, politicky i sociálně.

¹ Ostatky Josefa Čapka se nikdy nenašly a přesné datum smrti se nepodařilo určit, na Vyšehradě je jen symbolický hrob. Prohlášen za mrtvého byl v dubnu 1947.

² Srov. např. James C. Kaufman, *The Psychology of Creative Writing*, Oxford University Press, 2009; Wayne C. Booth, *The Rhetoric of Fiction*, The University of Chicago 1983; Steven Earnshaw, *The Handbook of Creative Writing*, Edinburgh University Press 2007; Werder, *Lehrbuch des kreativen Schreibens*, 2004; Tomáš Zmeškal (ed.), *Metodika pro výuku tvůrčího psaní v humanitních předmětech na středních školách*, Centrum pro kulturní a sociální studie, Praha 2014; Zbyněk Fišer, *Tvůrčí psaní. Malá učebnice technik tvůrčího psaní*, 2002; Jiří Kraus, *Rétorika v evropské kultuře*, Praha 1998.

- V soudobé české literatuře se témata lidských práv v kontextu české historie zpracovávají poměrně často a existuje zde poměrně frekventovaná diskuze těchto témat. Namátkou uvedme nedávno publikované romány: Ondřej Štindl, *K hranici*, Bianca Bellová, *Jezero*, popř. Marek Šindelka, *Únava materiálu*. Tyto a podobné texty by mohly být uměleckým komentářem k tomu, jak je nakládáno s politickým řádem. Listina to definuje v hlavě 2 čl. 23, kde se říká: „*Občané mají právo se postavit na odpor proti každému, kdo by odstraňoval demokratický řád lidských práv a základních svobod...*“.³

2.3. Základní cíle vzdělávacího programu:

- Cílem vzdělávacího programu je poskytnout cílové skupině pedagogů 2. stupně ZŠ a SŠ (a) literární dovednosti tvůrčího psaní; (b) uvést je do problematiky lidských a občanských práv v soudobé literatuře. Propojením obou dovedností pak budou pedagogové schopni aktivně reflektovat problematiku lidských a občanských práv, jak osobně, tak zejména u svých žáků.
- Pedagogové, kteří si v daném vzdělávacím programu osvojí techniky tvůrčího psaní a tematiku lidských a občanských práv, pak budou schopni se svými žáky vytvářet literární projekty (literární texty žáků/studentů), týkající se aktuální situace na tomto poli (lidských a občanských práv/humanistických hodnot demokratického státu).
- Tím způsobem výuky dojde k prohloubení znalostí této problematiky mezi žáky a studenty a také k jejímu **aktivního osvojení**. **Právě toto aktivní osvojení dané problematiky zajišťuje dlouhodobé trvání a dlouhodobou reflexi žáků a studentů v oblasti důležitosti dodržování lidských a občanských práv**, na rozdíl od pasivního přístupu (např. výkladu, čtení vybraných článků apod., které mají ve výuce též své místo, ale jejich efektivita je někdy nízká a při nevhodně zvládnuté aplikaci může být efekt i kontraproduktivní).

3. Forma vzdělávání:

Vzdělávací program o celkové časové dotaci 64 hodin, se skládá z těchto částí:

- prezenční vzdělávání (časová dotace 28 hodin) /seminář a dílna/
- distanční (elektronické) vzdělávání (časová dotace 26 hodin)

³ K metodice výchovy lidských práv srov. např. *Výuka lidských práv* (Teaching Human Rights - New York, United Nations, 1989); David Selby, *Lidská práva* (Human Rights - Cambridge, Cambridge University Press, 1987); *Nástroj pro zajištění kvality výchovy k demokracii ve školách* (2005) UNESCO, Rada Evropy a CEPS (Strategic support for decision makers: policy tool for education for democratic citizenship and human rights); *Výchova k lidským právům ve vzdělávacích systémech Evropy, Střední Asie a Severní Ameriky: Kompendium osvědčených postupů* (2009) (Human Rights Education in the School Systems of Europe, Central Asia and North America: A Compendium of Good Practice) OSCE/ODIHR, OHCHR, UNESCO a Rada Evropy s HREA.

- domácí přípravy – literární texty účastníků na vybraná témata (1 text = časová dotace 10 hodin)

Tato kombinovaná forma nejlépe odpovídá interaktivnímu charakteru daného typu vzdělávání.

3.1. Struktura a obsah vzdělávacího programu

I. Rámcový obsah prezenční části kurzu (4 výukové dny á 7 hodin):

1. Úvod do tvůrčího psaní (7 hod)

- Typy dialogů, problematika diglosie, spisovný - hovorový jazyk
- Tvorba dialogů (jazykové prostředky 1)
- Metodika práce s žákem při tvorbě dialogu a povídky

2. Literární témata (7 hod)

- Výběr témat, česká humanistická literární tradice, Listina základních práv a svobod (diskuze)
- Aktuální témata současnosti a jejich možnosti použití
- Autoři a autorky postižení represí a jejich podpora 1
- Témata a jejich rozvinutí v zápletce, druhy zápletek (jazykové prostředky 2)
- Vlastní zpracování jednoduché zápletky, metodika práce s žáky

3. Psychologie tvůrčího psaní (7 hod)

- Talent, inspirace a jejich rozvoj
- Cvičení na rozvoj vnímavosti
- Různorodost inspiračních zdrojů (inspirační zdroje 1)
- Tvorba vlastní povídky

4. Autobiografická tvorba (7 hod)

- Autobiografická tvorba (výhody a omezení), práce s textem
- Autoři a autorky postižení represí a jejich podpora 2
- „Malá lidská práva“ a humanistická literatura
- Literární inspirační zdroje v kontrastu s autobiografií (inspirační zdroje 2)
- Vlastní povídky (diskuse)

Zdrojem literárních témat budou základní humanistické principy, jak je definuje Listina základních práv a svobod. Jejich výběr proběhne diskusí mezi účastníky (pedagogy) a lektorem tak, aby konkrétní témata a jejich tvůrčí pojetí respektovala potřeby učitelů pro výuku žáků a přihlížela k aktuálnímu společenskému dění. Dalším zdrojem témat lidských práv bude nejnovější soudobá česká literatura, kde jsou tato témata zpracována (např. Denemarková, Zonová, Záborský a další).

II. Rámcový obsah distanční části kurzu-elektronické materiály /čas. dotace 26 hodin/

Distanční vzdělávání proběhne na základě elektronicky zasílaných studijních materiálů, jejichž obsah bude navazovat na témata, probíraná s účastníky v kurzu, která budou danou problematiku dále prohlubovat.

III. Domácí přípravy – literární texty pedagogů /čas. dotace 1 textu – 10 hodin/

Nedílnou součástí kurzu budou domácí přípravy; účastníci budou na vybraná téma tvořit vlastní literární texty, které budou při následujícím setkání diskutovány a společně rozebírány. Smyslem psaní těchto textů je dát pedagogům příležitost zažít vlastní proces autorské tvorby, který jim pak následně pomůže lépe porozumět tvorbě svých žáků.

4. Vzdělávací cíl programu:

Pedagogové se v rámci kurzu seznámí s literárními díly, která jednotlivá lidská a občanská práva a svobody v umělecké formě reflektují a získají dovednosti, jak prostřednictvím těchto literárních děl o lidských právech učit a pojmy vysvětlit. Současně získají vlastní zkušenosti s tvůrčím (literárním) procesem, který již sám o sobě patří k jedné z nezcizitelných svobod a naučí se, jak s kreativitou svých žáků ve třídě pracovat, rozvíjet jejich tvořivost, způsob vyjadřování i sociální a komunikační kompetence.

5. Hodinová dotace: celkem 64 hodin

Celková časová dotace programu	64 hodin
I. Prezenční část	28 hodin
II. Distanční vzdělávání – vzdělávání účastníků na základě studijních materiálů, zaměřených na autory a jejich díla, reflektující problematiku lidských a občanských práv.	26 hodin
III. Literární texty účastníků (domácí přípravy) – tvorba literárních textů účastníky (pedagogy) na vybraná témata	10 hodin

6. Cílová skupina vzdělávání

Cílovou skupinou jsou pedagogové 2. stupně ZŠ a SŠ. Tato cílová skupina byla vybrána s ohledem na skutečnost, že řada gymnázií poskytuje vedle tradičního 4-letého také studium 6-leté nebo 8-leté a znalosti a kompetence, které učitelé 2. stupně ZŠ a jejich kolegové ze SŠ při výuce potřebují, se tedy u určité věkové skupiny žáků překrývají. Vzdělávání v programu je určeno zejména těm pedagogům, i když nikoliv výlučně, kteří vyučují humanitně zaměřené předměty, tedy předměty ze vzdělávacích oblastí Jazyk a jazyková komunikace (český jazyk a literatura, cizí jazyky), Člověk a

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
OP Praha – pól růstu ČR

společnost (občanská výchova, dějepis) a předmětů jako jsou základy společenských věd, dějiny kultury nebo dějiny umění na SŠ.

V rámci realizace projektu reg. č. **CZ.07.4.68/0.0/0.0/16_037/0000305** je cílová skupina pedagogů 2. stupně ZŠ a SŠ územně vymezena na oblast hlavního města Prahy.

6.1. Maximální počet účastníků: do 10-11 osob

Program bude realizován v malých skupinách účastníků do 10-11 osob, aby byl zachován individuální přístup lektora k jednotlivým účastníkům a interaktivní charakter výuky, který je pro předání metody tvůrčího psaní základním předpokladem.

7. Autor a hlavní lektor vzdělávacího programu:

Výuku povede spisovatel Tomáš Zmeškal, B. A. Hons.

Tomáš Zmeškal, B. A. Hons:

Vystudoval obor Anglický jazyk a literatura na King's College, University of London (1995). V letech 2001-2003 studentem doktorského studijního programu filologie oboru Anglická literatura na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy (školitel Prof. Martin Hilský), studium nedokončeno. Má dlouholeté pedagogické zkušenosti (11 let), v letech 1995-1998 pracoval jako učitel na ZŠ v Londýně (Velká Británie); v letech 2007-2010 působil jako pedagog na SŠ v Praze (vše: výuka anglického jazyka a literatury). Je certifikovaným hodnotitelem státních maturit. V l. 2000-2004 působil jako odborný asistent na Katedře anglického jazyka a literatury na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy, kde byl členem státní zkušební komise a zkušební komise pro přijímací řízení. Zde přednášel Cultural Studies a Moderní anglicky psanou literaturu. Vedle toho má další zkušenosti s lektorováním. Od roku 2011 vyučuje techniky tvůrčího psaní v kurzech pro zájemce z řad veřejnosti, ve školním roce 2014/2015 vyučoval tvůrčí psaní na Literární akademii, příležitostně jej přednáší též v zahraničí. Je členem výboru Českého centra Mezinárodního PEN klubu, členem Asociace spisovatelů.

Literární tvorba:

Tomáš Zmeškal se od 80. let 20. století věnuje vlastní autorské tvorbě, první povídky publikoval před r. 1989 v samizdatových časopisech. Je autorem románu *Milostný dopis klínovým písmem* (2008) a *Životopis černobílého jehněte* (2009) a rozhlasové hry *Obecní muzeum* (2010). V roce 2013 vydal knihu rodinných reportáží *Sokrates na rovníku*. Jeho romány dosud vyšly ve 13 světových jazycích.

Ocenění:

za román *Milostný dopis klínovým písmem*
Cena Evropské unie za literaturu 2011,
Cena Josefa Škvoreckého 2009,
Nominace na Magnesia Litera 2009,

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
OP Praha – pól růstu ČR

2. místo v anketě Lidových novin „Kniha roku 2008“,
Nominace na polskou literární cenu Angelus 2011.

Za román *Životopis černobílého jehněte*
Nominace na Cenu Josefa Škvoreckého 2010.

8. Odborný garant akreditace vzdělávacího programu:

Dr.phil. Mgr. Marie Buňatová

Vystudovala obor Historie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze (1997), současně složila státní zkoušky z oboru pedagogiky a psychologie. Je absolventkou doktorského studijního programu Historie na Institut für Geschichte, Universität Wien (2009). V současné době (2018) působí na Ústavu historických věd Univerzity Pardubice, kde přednáší v oboru historie, současně přednáší témata z dějin evropských a českých Židů v Centru judaistických studií Kurta a Ursuly Schubertových na Univerzitě Palackého v Olomouci. Věnuje se též vědecko-výzkumné činnosti v oboru historie, odborné studie publikuje v ČR i zahraničí. Je výkonnou redaktorkou Českého časopisu historického, vydávaného Historickým ústavem Akademie věd ČR, v. v. i.

Od roku 1998 se věnuje též lektorské činnosti. Má zkušenosti s přípravou lektorských programů pro ZŠ a SŠ a jejich supervizí v rámci pozice ředitelky Národního zemědělského muzea v Praze (2004-2006) a zkušenosti s přípravou (a supervizí) vzdělávacích programů pro učitele a žáky ZŠ a SŠ, které získala v rámci pozice ředitelky Multikulturního centra Praha (2006-2007). Od roku 2013 je odbornou garantkou akreditovaných vzdělávacích programů, realizovaných vzdělávací organizací Centrum pro kulturní a sociální studie, z.s.

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
OP Praha – pól růstu ČR

Centrum pro kulturní a sociální studie, z.s.

se sídlem V úžlabině 2057/20, 100 Praha 10, IČ: 226 90 531

akreditovaná vzdělávací instituce v systému dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků

čj.: MSMT-21564/2013-1

vydává

OSVĚDČENÍ

registrační číslo

o absolvování vzdělávacího programu

Příběhy porozumění. Moderní výuková metoda tvůrčího psaní k vybraným tématům na 2. stupni ZŠ a SŠ

realizovaného v rámci projektu reg. č. CZ.07.4.68/0.0/0.0/16_037/0000305

Vzdělávací program byl akreditován MŠMT v rámci systému dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků pod č. j.: MSMT-508/2018-1-26

Jméno a titul absolventa/absolventky programu

Datum narození

Vzdělávací program průběžného vzdělávání – studium k prohlubování odborné kvalifikace podle § 1 vyhlášky č. 317/2005 Sb. v celkovém rozsahu 64 hodin (z toho 28 hodin prezenčního vzdělávání) proběhl *od – do* v Praze.

Praha, *datum*

Tomáš Zmeškal B. A. Hons.
hlavní lektor kurzu

Dr.phil. Marie Buňatová
statutární zástupkyně